

MED LOV SKAL MAN LAND BYGGE

MED LANDSPLAN SKAL MAN UDKANT STYRKE

Ole Christiansen, cand. jur., fhv. direktør i Miljøministeriet

Bjørn Nørgaard, billedhugger, professor, fhv. Formand for Det særlige Bygningssyn

Lene Tranberg, arkitekt, MAA

Vores landskabelige og naturmæssige værdier er ved en skillevej. De politiske partier har kun landskabet og naturen med ved nationale højtider og ved populistiske udmeldinger om økonomi og vækst. Der udvikles ikke nye visioner og træffes ikke overordnede og samordnede bæredygtige beslutninger om anvendelsen af vore fundamentale fælles værdier. Landskabs- og naturbeskyttelsen betragtes alene som en omkostning og en væksthæmmer for samfundsudviklingen. Omtanke på forhånd og sammenfattende planlægning af fremtiden er blevet fyord, og planloven er blevet prygelknaben.

Ved dette ensidige og historieløse fokus på kortsigtede økonomiske gevinster sker uoprettelig skade på det landskab og den natur, som vi alle betragter som en hel fundamental og umistelig værdi for vort land og for vor kultur. De manglende overordnede helhedsbetragtninger forhindrer også reelt den afbalancerede udvikling mellem landets store bysamfund og de tyndere befolkede områder. På det økonomiske område er det gængs praksis og politisk hverdagskost at arbejde med planlægning med længere tidshorisonter. Det er uforståeligt, at sådan langtidsplanlægning er fraværende og politisk uglest, når det handler om det langt mindre flygtige - landets arealer.

Det er en situation, som burde kalde på et egentligt folkeligt oprør og markante politiske holdningsændringer. De demokratiske institutioner burde styrkes og fokusere lødigt på vore unikke landskabs- og naturværdier. Politikerne må træde i karakter og her som i almindelighed tænke visionært og langsigtet. Brugen og beskyttelsen af landskabet og naturen er et nationalt anliggende.

Borgernes evne og vilje til at udfordre Folketing og lokalpolitikere må styrkes, og natur- og miljøorganisationerne må metodisk og bredt understøttes. En folkelig bevægelse og en ny nærdemokratisk vækkelse må gennem aktioner, demonstrationer og eksemplificeringer få taburetterne til at vakle, så politikerne forstår, at landskab og natur også er fremtidens Danmark. Det må kort sagt gøres farligt for politikerne og deres genvalg at negligere landskabs- og naturbeskyttelsen.

De nationale landskabelige og naturmæssige værdier kan kun effektivt sikres ved målrettede og overordnede og samordnede beslutninger, der udmunder i effektive retlige rammer. Der er ingen vej uden om omtanke og planlægning. Det må ske under nationale helhedsbetragtninger med seriøs folkelig og faglig inddragelse på tværs af kommunegrænserne.

Der må anlægges nationale synsvinkler. Hvilke landskaber og hvilken natur er umistelige elementer på Danmarkskortet? Eksemplerne er kendte og alment højt værdsatte. Vort vel eneste oprindelige landskabs- og naturelement er de ubebyggede danske kyster, der er under stadig forandring af vind og vejr f eks den jyske vestkyst, som vel nærmest kan betragtes som Danmarks grundlæggende landskabs- dna. Det er ufatteligt og helt unødvendigt, at de uberørte kyster i øjeblikket er under et så massivt politisk angreb helt uden overordnet og sammenhængende omtanke og planlægning. Andre vigtige landskabelige og naturmæssige værdier knytter sig til de danske fjorde og de kystnære havområder, der ligeledes uden overordnet planlægning klistres til med vindmølleparker. Det åbne land , der er

karakteriseret af de over tusinde middelalderlige landsbykirker i de små bysamfund mellem de større byer og skov- og naturområderne, er truet af de stadig større monotone landbrugsområder og af vejanlæg, infrastruktur o s v.

Udviklingen skal ikke stoppes med naturromantik, som sætter alt i stå. Der skal være plads til udvikling i alle dele af landet f eks også for mindre erhvervs- og turistvirksomheder. Forudsætningen for vækst og en ligelig udvikling af landet er planlægning, men der må på nationalt plan tænkes og handles samordnet. De landskabelige og naturmæssige værdier må ses og vurderes med den alvor, som hensynet til de fremtidige generationer kræver – og historien må med.

Det danske landskab har udviklet sig over årtusinder, og med tiden er mennesket blevet hovedaktør i denne udvikling gennem et net af sædvaner, territoriekampe, landskabslove, kirkebyggerier, kongelige forordninger og enevælde frem til 1800-talles demokratiske nationalstats fødsel. Fra kirke- og adelsvælde er det nu blevet folkets landskab og folkets natur.

Fra det forrige århundredes begyndelse er opstået folkelige bevægelser, startet af fremsynede borgere. Heraf har udviklet sig retlige beskyttelser i form af naturbeskyttelses- og planlove, naturfredninger, bygningsfredninger, bevaringsplaner, beskyttelseszoner o s v. Juvelerne i kronen er vores enestående kystbeskyttelse og vort smukke varierede landskab og natur, som er indlejret i befolkningen og folkesjælen som folkets frie kyst og folkets natur og skove. Et fintmasket net af lovregler, myndigheder, institutioner og folkelige bevægelser har – indtil for nylig – skabt, formet og beskyttet dette danske landskab og vor natur.

Siden 80'ernes dereguleringer, over 90'ernes public management og frem til 00'erne, hvor de globale markedskræfter slog endeligt igennem, har demokratiet og de demokratiske institutioner i stigende omfang tabt sin betydning som samfundets legitime reguleringsmagt.

Markedet dominerer i dag de nationale økonomier og borgerne er blevet forbrugere. Hele komplekset af langsigtede beskyttelser i form af fredninger, bevaringer og arealplaner og faglige instanser og myndigheder bliver systematisk udsat for et pres af mistænkeliggørelse og underkendelse. Den historiske ballast anses af de nye markedsliberale ideologer for at være unødvendige hindringer for vækst og konkurrencestat.

Vi står ved en skillevej.

I 2010 besluttede Folketinget, at udenlandsk kapital kan købe landbrugsjord. Danmark er sat til salg. For at sælge landet til højeste pris og for at maksimere væksten for de finansielle virksomheder, banker og aktionærer skal beskyttelses- og planlove, fredninger, beskyttelser minimeres mest muligt og borgernes rettigheder og medindflydelse i disse sager begrænses mest muligt. Den øjeblikkelige politiske situation afspejler det med skræmmende klarhed. Plan- og beskyttelseslovene skal svækkes, og de tilknyttede myndigheder og institutioner skal væk fra de centrale beslutninger.

Vi har et valg for fremtiden.

Skal det danske landskab og den danske natur for vore efterkommere formes af et stærkt og sundt demokrati ved lovgivning, planlægning, faglige institutioner og folkelige bevægelser, eller skal disse fundamentale værdier i landet fremover reelt formes af det globale finansmarked, internationale handelsaftaler o s v?

Undertegnede er demokrater med dyb respekt for de demokratiske institutioner og den højeste fagkundskab i styrelser, råd og nævn og de ansvarlige politikere. Vi er fokuseret på, hvordan landets grundlæggende landskabs- og naturværdier kan fremtidssikres med dynamiske og moderne metoder og herved imødekomme den nye virkelighed uden tab af umistelige værdier. Vi er ikke romantikere, der vil bevare alt det bestående. Vi er talsmænd for gennemtænkte og

bæredygtige fremtidsløsninger, der bygger på god fremtidsplanlægning på et solidt og fagligt fundament og med den rette arbejdsdeling mellem det nationale og det lokale beslutningsniveau.

I de sidste 40-50 års offentlige planlægning har det været dogmefast, at der ikke er behov for en samlet helhedsbetonet og helt overordnet planlægning af landets arealer med det åbne land, byerne, erhvervsområderne, kysterne, naturområderne og infrastrukturplanlægning m.v. Landets arealplanlægning har alene været et anliggende for kommunerne, indtil 2007 sammen med de nu nedlagte amter. Decentralisering har været de hellige gral.

Landets samlede arealplanlægning – landsplanlægningen – er i dag i realiteten blot en simpel sammenlagt mosaik af de lokalpolitiske planer og beslutninger i landets 98 kommuner. De nationale og helt overordnede interesser har - på det teoretiske plan – ganske vist været erkendt, men de retlige styringsmidler i lovgivningen til varig sikring af de kommunegrænseoverskridende nationale interesser og værdier har været få og svage, og de har ikke været særligt hyppigt anvendt i praksis.

Det har skabt en uholdbar situation uden overordnet overblik og national helhedstænkning – og uden de nødvendige overordnede nationale beslutninger. Afskaffelsen i 2007 ved kommunalreformen af amternes regionplanlægning har forværret situationen. Ydermere har de enkelte ministerier med arealinteresser i årevis under tæt overvågning af Finansministeriet siddet i hver sin silo med skyklapper på og alene haft ministeriet egne interesser for øje. Samordnet koordinering har ikke været karrierefremmende hverken for ministre eller embedsmænd.

Sådan kan det nationale planansvar selvfølgelig ikke forvaltes. De nødvendige overordnede afbalancerede og tværgående afvejninger

mellem de forskellige nationale arealinteresser finder ikke sted, og det danske landskab og naturinteresserne bliver sorteper.

Enøjet politisk fokus på kortsigtet økonomisk vækst i stedet for langtidsholdbar udvikling har i de seneste år været alene på scenen ikke mindst til understøttelse af det delvis selvforskyldt gældsplagede og arealmæssigt storforbrugende og naturbelastende landbrugserhverv. Politisk føres der i denne tid klart bevis herfor f eks ved nedlæggelsen af Miljøministeriet og ved opsplittningen og udflytningen af Naturstyrelsen og det tilknyttede klagenævn. Ubekvemme røster er hermed i realiteten bragt til at forstumme i en rum tid.

Derfor må arealplanlægningen og myndighedsansvaret fundamentalt ændres. Tiden er inde til grundig omtanke. Hastværk er lastværk.

De gældende planprincipper er udtænkt i en anden tid i 70'erne og må nytænkes. Lovgivningen må indrettes, så staten forpligtes til - som en samarbejdet og velkoordineret enhed - i meget højere grad effektivt at sikre de nationale værdier og interesser ved overordnede og langsigtede beslutninger. Der må skabes klare overordnede retningslinjer, der definerer råderummet for kommunernes arealplanlægning.

De grundlæggende dogmer i den offentlige planlægning må vendes på hovedet. Den nationale og statslige synsvinkel må i højsædet, og det politiske ansvar placeres klart mellem stat og kommuner. Landets samlede arealplanlægning skal ikke længere udelukkende være et kommunalt anliggende og den overordnede landsplan blot en sum af 98 kommuners lokalpolitiske beslutninger.

De nye planlægningsprincipper burde omfatte en overordnet *landsplan* på et moderne it-baseret grundlag, der løbende opdateres. Landsplanen bør også omfatte de kystnære havområder, som reelt og

visuelt udgør en naturlig planlægningsmæssig helhed med de kystnære arealer på land.

Folketinget og staten må træde i karakter ved langsigtet, præcist og samordnet at fastlægge de overordnede nationale rammer for by- og erhvervsudvikling, infrastruktur og beskyttelsen af landskab og natur. Herved skabes bindende rammer for den mere detaljerede kommunale planlægning. Landsplanen må tilvejebringes i en åben proces med inddragelse af faglig ekspertise, offentligheden, interesse- og erhvervsorganisationer. Derigennem kan sikres en bæredygtig og afbalanceret vækst i hele landet på lang sigt .

Et første skridt i processen med landsplanlægningen kunne være, at regeringen forpligtes til – f eks indenfor det første års tid efter folketingsvalget – at offentliggøre en *samlet landsplanstrategi*, der med udgangspunkt i de konkrete problemer og udfordringer med at få balance efter årtiers rationaliseringer og i særdeleshed kommunalreformens udtømmning af landdistrikterne, indeholder forslag til, hvordan landets arealer helt overordnet skal disponeres og landsplanen videreudvikles.

Landsplanstrategien må offentliggøres og drøftes i Folketinget, og tinget må træffe en *landsplanbeslutning* med retningslinjer og rammer for regeringens arbejde med selve landsplanen og tilknyttede kortbilag. Der vil herved blive skabt et sundere og mere potent grundlag i planlægningen og en mere ligeværdig balance i det politiske fokus mellem på den ene side landets arealmæssige udvikling og på den anden side nationens økonomi.

Der bør også nytænkes i det institutionelle i planlægningen:

Folketinget bør etablere et permanent *Folketingets landsplanudvalg* på samme måde som Folketingets finansudvalg.

For at sikre den løbende koordinering mellem ministerierne og samordning vil det nok også være nødvendigt og hensigtsmæssigt, at regeringen udarbejder forslaget til landsplanstrategien og selve landsplanen i regi af et egentligt regeringsudvalg – *regeringens landsplanudvalg*.

Landsplanen bør selvfølgelig løbende udvikles og vedligeholdes i stor åbenhed på et bredt og solidt fagligt grundlag. Det gælder ikke kun den ministerielle tilvejebringelsesproces.

I et moderne og åbent demokrati som det danske bør der også etableres et permanent bredt sammensat uafhængigt og uvildigt fagligt forum – *et landsplanråd* - som regeringen løbende kan trække på, og som i offentlighedsperioderne omkring forslagene til regeringens landsplanstrategi og forslaget til selve landsplanen afgiver en samlet udtalelse, der kan indgå i Folketingets drøftelser og regeringens efterfølgende udarbejdelse af landsplanen. Et sådant landsplanråd kan ses som nødvendig og hensigtsmæssig parallel til De økonomiske Vismænd.

Med en solid og gennemarbejdet landsplanlægning efter de skitserede sigtelinjer kan landets landskabs- og naturinteresser og ikke mindst væksten i landets yderområder effektivt sikres i en klar arbejdsdeling mellem stat og kommuner.

Ved en sådan moderne landsplanlægning skabes et veldefineret beslutningsrum, hvor alle parter interesser klart kan præciseres og fremmes. Der skabes også en gennemskelig planlægningsproces for borgerne, hvor de demokratisk kan høres og klart kan forstå og gennemske ret og rimelighed i de vedtagne beslutninger.

Der kan herved yderligere skabes en ny fremtid for unge landmænd, der kan etablere sig med og skabe ” en ny andelsbevægelse”, der kan få dansk landbrug ud af pesticid- og gældssumpene. En klar og præcis landsplanlægning giver også kommunerne afklarede rum for at

udvikle arbejdspladser i små landsbyer og bysamfund og i nedlagte landbrug.

Landsplanlægningen kan også med sin overordnede omtanke give kystbyerne mulighed for på rimelig måde at udnytte det privilegium der er at ligge ved havet. Der kan også sikres en lødig udbygning af de store alternative energianlæg ,så borgerne kan forstå det og føle, at deres retssikkerhed respekteres.

Landsplanlægningen med sine nationale afvejninger og beslutninger kan sikre en bæredygtig samklang mellem arealinteresserne, mellem landbrugserhvervet, energianlæggene og beskyttelsen af landskabet, naturen og miljøet. Det er ikke modsætninger, men komplementære interesser, der tilsammen giver et rigt land - materielt og kulturelt.

Det uberørte landskab og den uberørte natur er en uvurderlig arv, som vi har fået overleveret fra tidligere generationer, og som det er vor pligt at bevare og passe på i et moderne samfund i udvikling og vækst. Den bedste måde at gøre det på er hele tiden at tænke os godt om - at planlægge.

